

PRZEMIANY POLITYCZNE

W drugiej połowie lutego Czechosłowacja przeżyła poważny kryzys rządu, który w skutkach doprowadził do zmiany rządu i daleko idących przemian wewnętrznych.

Początkiem kryzysu było podanie się do dymisji ministrów narodowo-socjalistycznych, chrześcijańsko-demokratycznych i demokratów słowackich. W liście skierowanym do prezydenta Benesa ministrowie ci uzasadniali swoją dymisję polityką personalną Ministerstwa Spraw Wewnętrznych (min. Waclaw Nosek, KSC). Bezpośrednią przyczyną podania się do dymisji miało być niewykonanie uchwały rządowej dnia 13 lutego, która zalecała ministrowi spraw wewnętrznych cofnięcie rozkazu krajowego dowództwa Bezpieczeństwa Narodowego w Czechach w sprawie pewnych zmian personalnych.

Uchwała komitetu centralnego KSC stwierdzała, że podana przyczyna była jedynie pretekstem mającym na celu rozbięcie Frontu Narodowego Czechów i Słowaków. Premier Gottwald zwrócił się do prezydenta Benesa z prośbą o przyjęcie dymisji ministrów trzech partii celem utworzenia nowego rządu, wiernego idei Frontu Narodowego. Początkowo prezydent Benesz nie chciał przyjąć dymisji ministrów trzech partii, gdyż uważał wykluczenie którejkolwiek partii z rządu za niedopuszczalne i nie godził się na utworzenie rządu ani bez komunistów, którzy są najsilniejszą partią Czechosłowacji, ani też bez ich przeciwników w sporze. Ostatecznie po dłuższych pertraktacjach z premierem Gottwaldem prezydent dymisję ministrów trzech partii przyjął. Tym samym ustąpili z rządu przedstawiciele narodowych socjalistów: wicepremier dr Zenkl, min. oświaty dr Stransky, min. sprawiedliwości dr Drtina, i min. handlu zagranicznego dr Ripka; przedstawiciele chrześcijańskich demokratów: wicepremier Msgr. dr Šramek, min. poczty ks. Hala, min. techniki inż. Kopecky, min.

zdrowia dr Prohazka; przedstawiciele słowackich demokratów: wicepremier dr Kočvara, min. komunikacji dr Pietor, min. unifikacji dr Kranek, podsekretarz stanu w Min. Obrony Narodowej Lichner. Nowy rząd został utworzony po kilku dniach przez premiera Gottwalda w następującym składzie: premier Klemens Gottwald (KSC); wicepremierzy Wilhelm Široky (KSS); Antonin Zapotocky (ROH) i Bogumił Laušman (SD), obrona narodowa — gen. Ludwik Svoboda, sprawy zagraniczne — Jan Masaryk (bezpartyjni), unifikacja — dr Vavro Šrobar (Słowacka Partia Svobody), sprawy wewnętrzne — Waclaw Nosek, oświata — prof. dr Zdenek Nejedly, informacja — Waclaw Kopecky, finanse — dr Jaromir Dolansky, sprawiedliwość — dr Aleksy Čepička, handel zagran. — dr Antonin Gregor, handel wewn. — Franciszek Krajčír (wszyscy — KSC), rolnictwo — Juliusz Duriš, podsekr. stanu w MSZ dr Włodzimierz Clementis (obaj — KSS), przemysł — Zdenek Fierlinger, aprowizacja — inż. Ludmila Jankovcova (oboje soc. dem.) transport — Alojzy Petr, zdrowie — Józef Plojhar (obaj — chrześc. dem.), technika — doc. Emanuel Šlechtá, poczty — dr Alojzy Neuman (obaj NS), opieka społeczna — Eugeniusz Erban (ROH), podsekr. stanu w Min. Obrony Narodowej — dr Jan Ševčík (DS). Na uwagę zasługuje fakt wprowadzenia do rządu przedstawicieli organizacji masowych (związków zawodowych, tzw. rewolucyjnego ruchu zawodowego — ROH).

Jednocześnie władze bezpieczeństwa wykryły narodowo-socjalistyczny plan zamachu stanu. Celem przeprowadzenia akcji oczyszczenia republiki i administracji państwowej z żywiołów niepewnych utworzony został tzw. „Komitet wykonawczy“ (Akční Vybor) Frontu Narodowego oraz podległe mu komitety w poszczególnych okręgach, w fabrykach, organizacjach politycznych, urzędach itd. Organizacja apa-

ratu komitetów wykonawczych rozpoczęła się jeszcze przed utworzeniem nowego rządu.

Szereg organizacji prowincjonalnych partii narodowo-socjalistycznej sam się rozwiązał. W zakładach produkcji energii (elektrownie i gazownie) działalność organizacji tej partii została zakazana. W Pradze odbyły się w dniach przesilenia wielkie manifestacje zwolenników rządu Gottwalda. Manifestowała przede wszystkim klasa robotnicza. Grupy studentów manifestowały za partiami, które przeszły do opozycji, przy czym studenci usiłowali dostać się na Hrad Praski do prezydenta Beneša. W starciu z oddziałami policyjnymi doszło do przypadkowego wystrzału, który zranił jednego z manifestujących studentów. Aresztowano stu osiemnastu studentów, z których stu ośmiu skazano administracyjnie na kilkudniowy areszt, sześciu zwolniono, czterech innych pozostaje w śledztwie. Organizator demonstracji Navratil zgłosił się sam do dyspozycji władz policyjnych i został ukarany czternastodniowym aresztem. W toku akcji oczyszczającej przeprowadzono liczne zmiany personalne w najrozmaitszych urządach państwowych, w administracji gospodarczej, w organizacjach społecznych, kulturalnych itd. Między innymi usunięty został przez Komitet Wykonawczy Uniwersytetu Praskiego — rektor Engliš i 22 profesorów wydziału prawnego i filozoficznego. Rektorowi Englišovi prasa komunistyczna zarzuca, że jako minister finansów w pierwszych latach republiki po I wojnie światowej był narzędziem kapitalistów i obszarników. Zawieszono zostało wydawanie kilkudziesięciu gazet i czasopism, których polityka informacyjna skierowana była przeciwko ustrojowi ludowo-demokratycznemu, w pierwszym rzędzie narodowo-socjalistycznych i chrześcijańsko-demokratycznych. Organ centralny partii nar.-soc. „Svobodné Slovo“ nie wyszedł przez jeden dzień na skutek strajku pracowników, którzy nie

chcieli pracować przy wydawaniu pisma; następnie wydawnictwo przejął komitet wykonawczy partii narodowo-socjalistycznej pod przewodnictwem ministra Petra. Podobnie stało się z organem centralnym chrześc. demokratów „Lidova Demokracie“.

Komitety wykonawcze stworzone zostały we wszystkich organizacjach społecznych. Komitet wykonawczy Związku Dziennikarzy Czechosłowackich wykluczył ze związku około stu członków za nieprzychylny stosunek do ustroju ludowo-demokratycznego. Są to w większości redaktorzy i członkowie redakcji pism, których wydawanie zostało zawieszono.

Również związek pisarzy czechosłowackich wyłączył ze swego grona kilkudziesięciu członków, wśród nich dra A. C. Nora, znanego ze swych reportaży o Polsce. W partii narodowo-socjalistycznej i chrześcijańsko-demokratycznej rozwiązane zostały wszystkie komitety terenowe; komitety wykonawcze partii mają za zadanie usunąć wszelkie żywioły nieprzychylnie nastawione do ustroju ludowo-demokratycznemu i utworzyć nowe władze.

Partia narodowo-socjalistyczna będzie odtąd nosiła nazwę czechosłowackiego stronnictwa socjalistycznego (ČSS).

Działalność komitetów wykonawczych obejmuje również reorganizację rad narodowych. Prezydium rad narodowych przestają działać na okres przejściowy, ich funkcję przejmują przewodniczący. W razie gdyby jakaś rada narodowa została zdekompletowana, nastąpić ma uzupełnienie jej osobami, wysuniętymi przez miejscowy Komitet Wykonawczy Frontu Narodowego spośród członków ogólnokrajowych organizacji politycznych i innych. Wraz z przemianami w rządzie centralnym doszło do reorganizacji słowackiego zgromadzenia powierników. Przewodniczący zgromadzenia dr Husak zawiadomił premiera, iż na skutek przejścia słowackiego stronnictwa demokratycznego

do opozycji należy uważać za dymisjonowanych również przedstawicieli tego stronnictwa w zgromadzeniu powierników.

Reformy gospodarcze. Jednocześnie z przemianami politycznymi dokonują się w Czechosłowacji daleko idące przemiany gospodarcze, stanowiące dalszy ciąg reform z 1945 r. Według dawniejszych oświadczeń czynników rządowych dalsze prowadzenie nacjonalizacji nie było już przewidziane; jednak zachowanie sfer prywatno-kapitalistycznych, tak w średnim przemyśle jak i w handlu hurtowym — oraz uchwały zjazdu rad zakładowych w Pradze w połowie lutego rb. — zmusiły rząd do dalszego prowadzenia reform gospodarczych. Szczegółowe omówienie tych reform dokonane zostanie w następnym numerze „Przeglądu Zachodniego”. Zasadniczą granicą nacjonalizacji przemysłu jest obecnie w Czechosłowacji (podobnie jak w Polsce) liczba 50 pracowników. Handel hurtowy będzie upaństwowiony w całości.

Emigracja polityczna. Szereg działaczy politycznych, dziennikarzy i innych osób związanych z kołami politycznymi dotychczasowych stronnictw narodowo-socjalistycznego i chrześcijańsko-demokratycznego, m. in. minister handlu zagr. Ripka, opuścił Czechosłowację — bądź drogą legalną, bądź nielegalną. Emigranci ci grupują się przeważnie w Monachium.

Samobójstwo b. ministra Drtiny. W nocy z 27 na 28 lutego znaleziono b. ministra sprawiedliwości Drtinę na ulicy pod oknem jego mieszkania, z ciężką raną w głowie. Prasa podaje, że był to skutek zamachu samobójczego. Drtinę odstawiono do szpitala.

Samobójstwo min. Masaryka. W dniu 10 marca znaleziono pod oknami Ministerstwa Spraw Zagr. ministra Jana Masaryka. Minister już nie żył. Przypuszcza się ogólnie, że był to zamach

samobójczy na tle rozstroju nerwowego, którego główną przyczyną miały być listy i depeze amerykańskich przyjaciół ministra, potępiające jego udział w nowym rządzie Gottwalda.

Zadania nowego rządu. Ministrowie nowego gabinetu Gottwalda w wywiadach udzielonych prasie lub w samodzielnym artykule wypowiedzieli się na temat najważniejszych zadań swoich resortów.

Minister Nosek (sprawy wewnętrzne) stawia sobie za zadanie ukończenie budowy aparatu bezpieczeństwa i całkowite zapewnienie bezpieczeństwa republiki i jej ustroju ludowo-demokratycznego. Aparat bezpieczeństwa i administracja muszą być oczyszczone od żywiołów antyludowych i antydemokratycznych.

Minister Čepička (sprawiedliwość) zamierza uczynić z ministerstwa sprawiedliwości narzędzie obrony ustroju ludowo-demokratycznego i bezpieczeństwa republiki, oraz współpracować z aparatem bezpieczeństwa. Minister chce doprowadzić do tego, aby cały aparat sprawiedliwości służył ustrojowi ludowo-demokratycznemu.

Dr Clementis, obecny min. spraw zagranicznych widzi konieczność rozbudowy systemu bezpieczeństwa zewnętrznego przez zawarcie sojuszków ze wszystkimi państwami ludowo-demokratycznymi. Zamierza postarać się o to, aby przedstawicielstwa Czechosłowacji za granicą reprezentowały ducha demokracji czechosłowackiej. W związku z tym należy wspomnieć, że kilku przedstawicieli CSR za granicą — między innymi ambasador w Waszyngtonie dr Slavik — zrzekło się swego stanowiska.

Minister prof. Nejedlý (oświata) stawia sobie za zadanie przeprowadzenie nowej ustawy szkolnej i stworzenie szkoły jednolitej, reorganizację pracy badawczej oraz teatru, i zjednoczenie wychowania fizycznego.

Minister Waclaw Kopecky (informacja) zamierza przeprowadzić reorgani-

zacje prasy, aby służyła ona całkowicie ustrojowi ludowo-demokratycznemu. Ministerstwo informacji przejmie departament oświaty ludowej od ministerstwa oświaty; zarząd techniczny rozgłośni radiowych od ministerstwa poczt a produkcję płyt gramofonowych od ministerstwa przemysłu.

Minister Dolański (finanse) chce przeprowadzić szereg już opracowanych projektów ustaw.

Minister Duriš (rolnictwo) chce możliwie niezwłocznie przeprowadzić nowe ustawy o reformie rolnej i nowelizować ustawy stare. Ceny produktów rolnych mają być tak ustalone, aby nie zagrażały walucie i nie obciążały nadmiernie konsumenta. Możliwość uzyskania środków na to minister widzi w nacjonalizacji zakładów przemysłowych i handlu hurtowego. Raz na zawsze ma być zagwarantowane, aby we wszystkich organizacjach i przedstawicielstwach rolniczych w całej republice decydowali o wszystkim rolnicy posiadający do 20 hektarów ziemi.

Minister Gregor (handel zagraniczny) uważa za najważniejsze sumienne pełnienie obowiązków wynikających z umów handlowych zwłaszcza ze Związkiem Sowieckim i krajami nowej de-

mokracji, oraz zabezpieczenie żywienia ludności przez dowóz mięsa i tłuszczu. Handel zagraniczny ma być gruntownie zreorganizowany. Zaznaczyć należy, że Czechosłowacja otrzyma dostawy mięsa z Polski, Węgier i Rumunii.

Minister Krajčir (handel wewnętrzny) zamierza prowadzić dalej rozpoczętą przez jego poprzednika, min. Čepičkę reorganizację handlu, przy czym stwierdza, że poważne zmiany w tej dziedzinie są w interesie drobnych kupców, jak oni sami o tym się przekonają.

Minister Fierlinger (przemysł) nosi się również z zamiarami reorganizacji swego resortu. Do ważniejszych zadań zalicza organizację zbioru odpadków, ponieważ sytuacja międzynarodowa zmusza do wielkiej oszczędności w gospodarowaniu surowcami.

Pomoc sowiecka: 19 lutego przybył do Pragi sowiecki wiceminister spraw zagranicznych Zorin celem przeprowadzenia rozmów w sprawie dostaw zboża sowieckiego do Czechosłowacji. Wiceminister Zorin był poprzednio ambasadorem ZSSR w Pradze.

Andrzej Józef Kamiński